

Nr B 262

Av herr Hjalmarson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr B 50, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Målsättningen för svensk jordbrukspolitik gäller allttjämt, inte bara som en allmän utgångspunkt vid diskussionerna om dess gestaltning utan som en praktisk handlingslinje och en konkret förutsättning för de förhandlingar som förs och kommer att föras mellan producenter och konsumenter om priserna på de livsmedel det svenska jordbruket frambringar.

Målsättningen förutsätter en intensiv rationaliseringsverksamhet inom jordbruket. Det är emellertid väsentligt att denna — såväl då den tar formen av yttre som av inre rationalisering — sker på ett naturligt sätt och i naturlig takt. Statsingripanden med schematiska etapp- och slutmål är ytterst diskutabla ting. Ansvaret måste vila på näringens eget folk och rationaliseringsprocessen drivas med stor hänsyn till mänskliga och lokala omständigheter. Man måste komma ihåg att en alltför stark utglesning i en bygd gör de ofrånkomliga fasta kostnaderna för bygdens fortbestånd (kommunikationer, kraftförsörjning, utbildningsmöjligheter, serviceanläggningar) per kvarvarande produktionsenhet mycket höga.

En just nu insatt strukturell rationaliseringsdrive skulle möta alldeles särskilda svårigheter. Redan tillföres arbetsmarknaden genom jordbruksnäringens naturliga omgestaltning — omkring 4 000 brukningsdelar beräknas nedläggas per år — ett avsevärt arbetskraftstillskott. Under den obrutna högkonjunktens år har detta tillskott om än med vissa övergångsbesvärigheter kunnat sugas upp. Konjunkturbedömningarna både för den närmaste framtiden och på något längre sikt gör det emellertid särskilt vanskligt att genom statliga åtgärder friställa än mer arbetskraft från jordbruket än vad som sker vid en naturlig utveckling. Numera och under den väntade omställningsperioden för svenskt näringsliv möter den från jordbruket friställda arbetskraften inte bara bostadsproblemet utan med stor sannolikhet också ett samsättningsproblem. Samhällsekonomiskt, men framför allt för den enskilde, är det dålig ekonomi att till ej obetydliga kostnader forcera en nedläggning av jordbruksföretag, som slutar i arbetslöshet.

Rationaliseringsförutsättningen för 1947 års målsättning gäller alltså fortfarande, men det finns ej skäl att forcera den. Framför allt varken kan eller får denna åberopas som skäl för att i praktiken överge målsättningen.

Ur målsättningens aspekt sedd måste den överenskommelse mellan jord-

brukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden om prisreglerande åtgärder, som redovisas i Kungl. Maj:ts proposition nr B 50, betecknas som en mager förlikning. Jordbrukets förhandlare har emellertid uppenbarligen gjort det bästa av en svår situation, som väsentligen beror dels på den fortskridande inflationsutvecklingen inom landet med dess kostnadsmässiga konsekvenser för jordbruket, dels på en otillfredsställande och delvis krisartad prisutveckling på jordbruksprodukter utanför våra gränser. Uppgörelsen synes därför böra godtagas. Två konstateranden bör emellertid göras. Överenskommelsen tillför inte jordbruket det inkomsttillskott, som jordbruket utifrån den fastställda målsättningen kan göra anspråk på för att få sina kostnadsökningar täckta. Säkra garantier måste därför skapas för att i varje fall den inkomstförstärkning som överenskommelsen innefattar verkligen kommer näringen till del. Jordbruksnäringen har — genom att acceptera uppgörelsen — lämnat ett beaktansvärt bidrag till stabiliseringen och kan följaktligen göra anspråk gällande på att en sådan äntligen kommer till stånd. Det är ett misstag att tro att man bygger under ett fast penningvärde genom att ta ut behövlig kostnadstäckning subventionsvägen i stället för prispassningens väg.

Regeringen skapade ett tvångsläge, som vi ännu inte kommit ur, genom att i april månad mot jordbrukets vilja införa med statsmedel betalda prisrabatter på smör. Redan då hävdade vi en annan linje, som innebar att prisspänningen mellan smör och margarin visserligen skulle minskas med 2 kr. per kg såsom då föreslagits men att detta skulle ske genom en sänkning av priset på smör med 1 kr. 50 öre och en höjning av margarinpriset med 50 öre. Höjningen av margarinpriset skulle åstadkommas genom höjning av regleringsavgiften å fettråvaror, samtidigt som emellertid sockerskatten avskaffades.

Vi vidhåller i princip alltjämt denna ståndpunkt och betraktar förslaget att nu och intill den 1 september 1959 förlänga subventionerna som ett otillfredsställande och tidsbegränsat provisorium. Att vi trots vår principiella inställning nu godtar detta provisorium beror dels på det låsta läge som genom regeringens åtgärder etablerats, dels på att subventionsmomenten ingår som en integrerande del i ett avtal, vilket icke kan sönderbrytas i sina olika beståndsdelar.

Provisorietiden — från nu till den 1 september nästa år — bör emellertid betraktas som en övergångstid under vilken ansträngningarna bör inriktas på att skapa de marknadsmässiga förutsättningarna för prismässig täckning av jordbrukets kostnader.

Jordbruksnämnden anför i sin skrivelse efter överläggningarna med jordbrukets förhandlingsdelegation bl. a., att man tills vidare bör undvika sådana åtgärder som kan väntas komma att avsevärt påverka den inhemska smörförbrukningen och därmed ånyo skapa svårlösta eller rent av olösliga överskottsproblem. Överenskommelsen innebär emellertid möjlighet för jord-

bruket att genom höjning av smörpriset under den återstående tiden fram till den 1 september 1959 ta ut ett inkomstillskott på 16,5 milj. kronor utan att detta påverkar en fortsatt subventionering av smörpriset med 50 öre/kg.

Det beräknade inkomstillskottet betyder en genomsnittlig höjning av smörpriset med 28 öre per kg, som skall tas ut efter varierande storlek vid olika tider. Det är angeläget att jordbruket får möjlighet att ta ut en skälig prishöjning på smöret för att därigenom erhålla en lönsamhetsförbättring av mjölkproduktionen. För att underlätta detta bör enligt vår uppfattning en höjning ske av margarinpriset, vilket kan åstadkommas genom en ökad beskattning av fettråvarorna för margarintillverkningen. En höjning av regleringsavgiften med 50 öre per kg fettråvara synes innebära att margarinpriset blir höjt med 40 öre per kg. En sådan ökning av regleringsavgiften kan enligt approximativa beräkningar väntas medföra en inkomst för staten, som för tiden 1 december 1958—31 augusti 1959 ungefärligen motsvarar vad det under samma tid kostar statsverket att fortsätta den nu utgående subventioneringen av smörpriset.

Ett ytterligare skäl att höja margarinbeskattningen är att behov föreligger att skaffa täckning för de med smörrabatterna förenade utgifterna. Det har visserligen anförts att en utgift på något mer än 30 miljoner i förhållande till statsutgifternas sammanlagda belopp är så obetydlig, att anledning saknas att fästa något egentligt avseende därvid. Bortsett från att varje löpande utgift utan täckning ökar de risker en icke balanserad driftbudget skapar för samhällsekonomi och skattebetalare, är den nuvarande situationen sådan, att ett belopp av 30 miljoner absolut inte kan förbises. Det måste vara denna tankegång som föranledde statsrådet och chefen för finansdepartementet till följande yttrande i riksdagen den 5 november vid behandlingen av dödsbo-beskattningen:

Jag kan ju vara så pass ärlig att jag säger, att 25 miljoner är för finansministern i dessa dagar en mycket stor summa. Jag kan vara ännu ärligare och säga, att om finansministern, när han signerade denna proposition, skulle ha haft framför sig samma budgetutsikter som han har i dag, skulle han säkerligen ha tänkt sig för både en gång och två gånger, innan han lade propositionen på riksdagens bord.

En höjd margarinbeskattning nu kan kompenseras genom ett beslut vid första tillfälle då detta är formellt möjligt om en med motsvarande belopp sänkt sockerskatt från den dag då smörsubventionerna upphör att utgå. De totala livsmedelskostnaderna blir härigenom oförändrade i den mån de beror på beskattningen.

En lösning enligt dessa riktlinjer innebär att hushållen under en övergångstid på ett synligt sätt betalar vad prisrabatterna på smör kostar. Några invändningar häremot kan dock rimligen inte göras. Utgiften måste under alla förhållanden på något sätt bestridas. Vilken väg man än väljer blir det i sista

hand hushållen som får stå för kostnaden. Det måste då även ur deras synpunkt vara fördelaktigt att man väljer en öppen och klar väg och en väg, som skapar möjligheter till subventionsavveckling fr. o. m. ett fast datum och som följaktligen medverkar till den realism i den ekonomiska politiken utan vilken vi icke kommer till rätta med våra samhällsekonomiska problem.

Enligt det år 1955 fattade beslutet om det nuvarande systemet för prissättning på jordbrukets produkter skall den inhemska prisnivån skyddas genom uttagande av importavgifter vid import av livsmedel. Från denna regel gäller emellertid vissa undantag som återfinnes i de s. k. jordbruksvaru- och fettförordningarna. Sålunda får jordbruksvaror i »egentlig gränstrafik» fritt införas. Dessutom gäller, enligt riksdagens beslut den 26 april i år angående rätten att fritt få införa jordbruksregleringsvaror, fri införsel för varor som är avsedda för den resandes eller honom närståendes personliga behov. Ett villkor är dock att varornas mängd och beskaffenhet kännetecknar dem såsom avsedda för omedelbart, icke yrkesmässigt bruk. För matfett är därtill införd en bestämmelse som maximerar kvantiteten för resande till 5 kg. Det är därvid icke tillåtet att fördela större mängder livsmedel på olika medlemmar av samma familj. Enligt den praxis som utbildats har fri införsel av livsmedel tillåtits upp till en kvantitet av 10 kg.

I skrivelser från generaltullstyrelsen, statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation i mars 1958 hemställdes om ändring i undantagsbestämmelserna, innebärande att den sammanlagda kvantiteten jordbruks- och fettvaror, som en resande licens- och avgiftsfritt skulle få införa, begränsades till 5 kg. Anledningen var bl. a. att den omfattning som den avgiftsfria importen tagit hade ej oväsentliga konsekvenser för upprätthållandet av jordbruksregleringen. Från vårt håll motionerades också i enlighet med de i skrivelserna uppdragna riktlinjerna (I: 389, II: 484). Riksdagen beslöt emellertid maximering endast för matfett till 5 kg, varav högst hälften smör, och bemyndigade Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om lämpliga begränsningar i införselrätten i fråga om vissa andra eller samtliga övriga jordbruksregleringsvaror.

Den praxis med en maximering till 10 kg som tillämpats av tullmyndigheterna har gällt t. o. m. oktober månad. Kungl. Maj:t har nämligen numera genom brev till tullmyndigheterna fastställt en gräns på 15 kg livsmedel per person, matfettskvantiteten inräknad. Denna åtgärd att öka rätten till fri införsel har medfört att »livsmedelsresorna» över gränserna — främst över Öresund — tagit en omfattning som innebär, att förutsättningarna för den senast träffade prisöverenskommelsen mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation rubbats. De inkomstförbättringar som enligt överenskommelsen skall tillföras jordbruket åstadkommes nämligen till ca 65 % genom höjning av införselavgifterna. Skall det vara möjligt för jordbruket att få det därigenom beräknade inkomsttillskottet, måste man

förutsätta att gränsskyddet icke samtidigt försämras genom att maximikvantiteterna för fri införsel avsevärt höjes. Så har emellertid skett dels genom höjningen från 10 till 15 kg, dels genom att denna rätt till införsel nu gäller per person mot tidigare per familj. För en familj på fyra personer betyder det exempelvis att nu 60 kg livsmedel kan införas mot förut 10 kg.

Det synes oss anmärkningsvärt att frågan om denna liberalisering i gränshandeln icke förelagts jordbrukets förhandlingsdelegation. Tidsintervallen mellan prisöverenskommelsen och utfärdandet av brevet till tullmyndigheterna var nämligen inte längre än från den 22 till den 24 oktober. Även för köpmännen innebär den vidtagna åtgärden avsevärda svårigheter.

Enligt vår uppfattning står denna icke i överensstämmelse med tulltaxeförordningen, enligt vilken varorna med hänsyn till sin mängd och beskaffenhet skall vara avsedda för omedelbart, icke yrkesmässigt bruk. En återgång till den tidigare ordningen, dock med den modifieringen att varumängden sättes i relation till antalet personer, synes oss lämplig. Vi förordar, att rätt till fri införsel av jordbruksregleringsvaror fastställs till 5 kg per person, varav högst 1 kg smör.

Under åberopande av det anförda hemställer vi,

att riksdagen vid behandling av proposition nr B 50 måtte
 1) hos Kungl. Maj:t hemställa
dels om utfärdande av kungörelse om följande ändring av
 2 § i kungörelsen den 7 juni 1956 (nr 417) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 7 juni 1956 (nr 403) angående regleringen av införseln av fettråvaror och fettvaror m. m.

2 §

För i — — — erläggas regleringsavgift.

Regleringsavgiften må ej sättas till högre belopp än en krona 50 öre för kilogram fett, olja eller fettsyra, varvid i fråga om varor, som upptagits under C i bilagan, avgiften skall avse den kvantitet fett eller olja som ingår i importvaran.

Vid förändring — — — sådan vara;

dels om bemyndigande för jordbruksnämnden att med stöd av nyssnämnda kungörelse vidtaga den ändring av regleringsavgiften för fettvaror, som angivits i det föregående,
 2) uttala att nu utgående smörsubvention bör avvecklas fr. o. m. den 1 september 1959 och i samband därmed nu utgående sockerskatt avskaffas, samt

3) uttala att resandes rätt att fritt införa sådana jordbruksregleringsvaror som är avgiftsbelagda skall begränsas till sammanlagt 5 kg, varav högst 1 kg smör.

Stockholm den 11 november 1958

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

Einar Hægglom

Ernst V. Staxäng

T. G. von Seth

Carl Östlund

Tage Magnusson